

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

23.
ARAŞTIRMA SONUÇLARI
TOPLANTISI
2. CİLT

30 MAYIS - 3 HAZİRAN 2005
ANTALYA

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI

Yayın No: 3053-2

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Yayın No: 114-2

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Koray OLŞEN

Dr. Fahriye BAYRAM

Dr. Adil ÖZME

DİZGİ: *Özlem Gül İNAL*

ISBN: 975-17-3184-4 (Tk.No)

975-17-3186-0 (2. Cilt)

ISSN: 1017-7663

Not: Bildiriler, sahiplerinden geldiği şekliyle ve sunuş sırasına göre yayınlanmıştır. Kitapta yayımlanan yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

KÜLTÜR BAKANLIĞI DÖSİMM BASİMEVİ
ANKARA-2006

İÇİNDEKİLER

D. WANNAGAT, S. WESTPHALEN, N. KRAMER, R. KOCH Bericht Über Die Forschungen in Diokaisareia/Uzuncaburç 2004	1
Deniz Burcu ERCİYAS Tokat İli Komana Antik Kenti Yüzey Araştırması 2004	13
Marie-France AUZÉPY Survey of the Byzantine Monasteries of the South Coast of the Sea of Marmara 2004	23
Thomas DREW-BEAR Kütahya'da Yeni Kurulan Bir Müzenin Yazıtları	35
Maria ANDALORO Küçük Tavşan Adası: 2003 Report	41
S. ÇİĞDEM, H. ÖZKAN, H. YURTTAŞ, N. ÖZTÜRK 2004 Gümüşhane Yüzey Araştırması	57
Robert OUSTERHOUT Archaeological Materials From the Çanlı Kilise in the Aksaray Museum	71
G. LEHMANN, A. E. KILLEBREW, M. H. GATES, B. HALPERN The Mopsos Project: The 2004 Season of Archaeological Survey in the Bay of İskenderun, Eastern Cilicia	79
Hatice PAMİR, Gunnar BRANDS Asi Deltası ve Asi Vadisi Arkeoloji Projesi Antiocheia, Seleuceia Pieria ve Sabuniye Yüzey Araştırmaları 2004 Yılı Çalışmaları.....	89
Orkan KÖYAĞASIOĞLU 2004 Yılı Muğla ve Antalya İlleri Antik Batık Yüzey Araştırması	103
Nilay KARAKAYA 2004 Yılı, Kayseri'nin Yeşilhisar İlçesi Erdemli Vadisi'ndeki Kaya Kiliseleri	113
Gül İŞİN Yumaklar Arpalık Tepe Küçük Buluntuları: Ön Rapor	125
Sema DOĞAN Alanya ve Çevresinde Bizans Araştırmaları 2004	135

Yalçın Mergen 2004 Yılı Olympos Antik Kenti Yüzey Araştırması	147
Aslı Özyar, Günhan Danişman, Hadi Özbal Tarsus-Gözlükule 2004 Yılı Disiplinlerarası Araştırmaları	155
Taciser Tüfeçi Sivas, Hakan Sivas 2004 Yılı Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırmaları	163
Marc Waelkens The 2004 Survey Season at Sagalassos and in its Territory	175
Elif Tül Tulunay Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: 2004 Yılı Yüzey Araştırması	189
Nurettin Yardımcı 2004 Şanlıurfa-Suruç Ovası Yüzey Araştırması	201
Turgut Saner, Dorothea Roos, Peter Baumeister Keloşk Kale (Birecik) 2004	217
Mehmet Top, Erkan Koç, Hatice İslamoğlu Hakkâri ve Şırnak İlleri ve İlçeleri Yüzey Araştırması, 2004	225
Coşkun Özgünel, Kutalmış Gökay 2004 Yılı Erythrai Antik Yerleşimi Arkeolojik Araştırmaları	239
Mehmet Özsaıt 2004 Yılı Samsun ve Amasya İlleri Yüzey Araştırmaları	249
Mehmet Özsaıt 2004 Yılı Burdur İli Yüzey Araştırmaları	259
Anneliese Peschlow-Bındokat Die Arbeiten des Jahres 2004 im Latmos	269
Raffaella Pierobon Benoit Survey of the Mandalya Gulf Report on the 2004 Campaign: The Iasos' Chora and the System of Defence	279
K. S. Gırginer, Ö. Oyma-Gırginer, F. Erhan 2004 Yılı Adana ve Kayseri Yüzey Araştırmaları (Sarız ve Kozan)	293

Osman AYTEKİN Artvin İli-Çoruh Vadisi'ndeki Tarihî Yollar ve Kültür Varlıkları Yüzev Araştırması	309
C. Brian ROSE, Reyhan KÖRPE The Granicus River Valley Survey Project, 2004	323
Giovanni SALMERI, Anna Lucia D'AGATA Cilicia Survey 2004	333
Franz Alto BAUER, Holger A. KLEIN Vize'de Ayasofya (Süleyman Paşa Camii) 2004 Yılı Çalışmaları Raporu	337
Lutgarde VANDEPUT, Veli KÖSE Pisidien Survey Projekt: Pednelissos 2004	351
K. STROBEL, C. GERBER, M. LUCIANI, E. CHRISTOF Feldforschungen in Tavium 2004- Bericht über die Kampagne 2004	359
Christoph GERBER Bericht über Die Tätigkeit in Den Museen Ankara und Çorum 2004.....	377
H. H. Günhan DANIŞMAN, Gülsün TANYELİ Trakya'da Bir Endüstri Arkeolojisi Projesi: Kırklareli- Demirköy Demir Dökümhanesi 2004 Yılı Yüzev Araştırması.....	389
Zeynep KUBAN, Turgut SANER Kıran Gölü Kutsal Alanı 2004	395
A. Nejat BİLGİN 2004 Yılı Midaion/Karahöyük Yüzev Araştırması	403
Eugeia Bolognesi Recchi FRANCESCHINI The Chronological Phases of the Landing Staircase Structures in the Boukoleon Area	409
A. TAVUKÇUOĞLU, E. N. CAÑER-SALTIK, Ş. DEMİRCİ, T. YAŞAR, A. GÜNEY Ağzıkarahan (Aksaray) Tüflerinin Malzeme Özellikleri	417

NİF (OLYMPUS) DAĞI ARAŞTIRMA PROJESİ: 2004 YILI YÜZEY ARAŞTIRMASI

Elif Tül TULUNAY *

Nif (Olympos) Dağı araştırma projesi 2004 yılı yüzey araştırmamız, 01-18 Eylül 2004 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir¹.

Konum

Nif (Olympos) Dağı, İzmir Körfezi'nin hemen doğusunda, çevresindeki ulaşım ağıyla, hem deniz hem de iç kesimle bağlantılı, madenlere, verimli topraklara ve arazi yapısından dolayı çok sayıda su kaynağına sahip, doğal korunaklı, kısaca yerleşim için uygun bir yerdir. Kuzeyinde, Sipylos Dağı ile arasında, Hermos (Gediz) Nehri'nin bir kolu olan Kryos'un (Nif Çayı'nın) suladığı bereketli Kemalpaşa Ovası; doğusunda, Smyrna-Sardeis yolunu güneye, Kaystros (Küçük Menderes) Vadisi'ne bağlayan ve Nif Dağı'nı Drakon (Mahmut Dağı) - Tmolos (Bozdağlar) silsilesinden ayıran Karabel Geçidi, güneyinde Torbalı Ovası yer alır (Resim: 1). Bugün Nif Dağı, İzmir İli'nin, Kemalpaşa (eski Nymphaion), Buca, Bornova ve Torbalı ilçelerinin sınırları içinde bulunmaktadır.

Amaç ve Yöntem

"Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi", bu ender konumdaki dağlık bölgenin barındırdığı ve ne yazık ki, yoğun kaçak kazılarla günden güne tahrip edilmekte olan kültür varlıklarımızı, daha fazla geç kalınmadan bilim dünyasına kazandırmak amacıyla, yüzeyde görülen arkeolojik kalıntıların belgelenmesi ve keramiğin değerlendirilmesi; yer altının jeofiziksel yöntemlerle incelenmesi, özellikle kaçak kazı-

* Prof. Dr. Elif Tül TULUNAY, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı 34134 Beyazıt - İstanbul / TÜRKİYE e-posta: ttulunay@istanbul.edu.tr

1 T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, verdikleri izin (16. 08. 2004 - B.16.0.AMG.0.10.00.02/713.1 20259) ve İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Yürütücü Sekreterliği'ne sağladıkları destek (Proje no: 238/29042004) için çok teşekkür ederim. 1999 yılından beri üzerinde çalıştığım, 1999 - 2001 yıllarında İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi ve 2000 yılında İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Araştırma Fonu (Proje No: 1508/28082000) tarafından ön inceleme gezileri desteklenmiş olan ve 2004 yılından başlayarak yüzey araştırması, kazı ve onarımlarla sürdürmeyi planladığım "Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi"nin 2004 yılı ekibinde, toplam 22 kişi görev almıştır: Klasik arkeologlar: Prof. Dr. Elif Tül Tulunay - proje başkanı (İÜ), Araş. Gör. Müjde Türkmen - doktora öğrencisi (İÜ), Dilek Gogo - yüksek lisans öğrencisi (İÜ), Göknur Bektaş ve Aslı Gültekin, Yasemin Karaman, Deniz Öztekin - lisans 4. sınıf öğrencileri (İÜ); Bizans Sanatı Uzmanları: Prof. Dr. Zeynep Mercangöz (EU), Yrd. Doç. Dr. Lâle Doğer (EU), Araş. Gör. Ayça Tiryaki - doktora öğrencisi (İÜ) ve İknur Altın - Lisans 4. sınıf öğrencisi (İÜ); Mimarlar: Yrd. Doç. Dr. Arzu Öztürk - (MSGSU), Araş. Gör. H. Murat Özgen - doktora öğrencisi (MSGSU - İÜ), Araş. Gör. Tayfun Gürkaş - mimarlık doktora öğrencisi (YTÜ) ve Murat Demirli - Mimarlık Lisans 4. sınıf öğrencisi (İTÜ), Mühendisler: Doç. Dr. Mahmut. G. Drahor (DEU - Uygulamalı jeofizik), Araş. Gör. Burak Akpınar jeodezi ve fotogrametri - Doktora Öğrencisi (YTÜ), Araş. Gör. Meriç Berge Uygulamalı Jeofizik - doktora öğrencisi (DEU), Özgür Kurtuluş - uygulamalı jeofizik lisans 4. sınıf öğrencisi (DEU), Devran Tulunay - metalurji ve malzeme lisans 3. sınıf öğrencisi (İÜ), Dağcı: Sefer Şevik - Manisa Dağcılık ve Arama Kurtarma Ekibi ve Bakanlık Temsilcisi: Murat Demirebilek (Ankara Etnoğrafya Müzesi). Ekibimin esirgemezlikle emek veren üyelerine içtenlikle teşekkür ederim. Bize çok yardımcı olan Buca, Kemalpaşa ve Torbalı kaymakamlarına, Kaynaklar Belediye Başkanına, İzmir Ticaret Odası (İZTO), İzmir Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği (İESOB), Birlik Otel, Vestel Elektronik, İnci Holding, Akzo-Nobel Kemipol, Tetrapak Paketleme, Güzelyalı Rotaract Kulübü ve İller Bankası yöneticilerine teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca İÜ Edebiyat Fakültesine görevlendirme için teşekkür ederim.

larla yağma edilmiş nekropol alanlarında dokunulmamış mezarların, jeoradarla saptanarak bilimsel kazı yöntemleriyle gün ışığına çıkarılması; mevcut kale, yapı ve mağaraların koruma altına alınması, buralarda sondaj, kazı ve restorasyon yapılması, fresklerin onarılması; dağdaki tüm yerleşim ve nekropollerin topografik plana geçirilerek aralarındaki ilişkinin araştırılması ve Türkiye üniversitelerinden uzman bilim insanlarının birlikte yürüttüğü örnek bir araştırma projesi gerçekleştirilerek, tüm çalışma sonuçlarının bir seri halinde yayınlanması, 10 yıllık program dahilinde hedeflenmiştir.

2004 yılındaki ilk yüzey araştırması çalışmalarımızı üç ana başlık altında toplayabiliriz:

1 - Arkeolojik Dokümantasyon

- Nif Dağı'ndaki kalıntıların konumunu GPS ile saptayarak haritaya işleme,
- Kalıntıları dijital fotoğraf, dia ve çizimlerle belgeleme,
- Tarihleme için yüzeyden keramik toplama ve inceleme.

İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yürütücü Sekreterliği tarafından projemiz için alınan GPS cihazı ve dijital fotoğraf makinesi kullanımıyla, tüm saptanan kalıntıların koordinatları harita üzerine işlenmiş, çekilen dialar ve dijital fotoğraflar bilgisayara aktarılarak düzenlenmiştir. Yüzeyden toplanan keramik, İzmir Müze Müdürlüğü'ne teslim edilip etüt için gerekli izin alındıktan sonra, temizlenerek sınıflandırılmış, bunların çizim ve fotoğraf çekimleri tamamlanmış ve değerlendirmesi yapılmıştır.

2 - Mimari Ölçüm ve Çizim

-Nif Dağı'nın doğusundaki Balıcaoluk Kalesi'nin ayrıntılı plan ve rölöve çizimi için ölçümler yapılması,

-Planın topografik haritaya işlenmesi.

Rölöve çalışmaları sırasında Yıldız Teknik Üniversitesi Jeodezi ve Fotogrametri Bölümü'nden sağlanan "Total Station" kullanılmış, başmimar raporuna göre, savunma duvarlarının 1/50 ölçekli taş rölövesi tamamlanmış, 1/200 ölçekli yerleşme planını çıkarmaya olanak sağlayacak noktaların ölçümleri yapılarak dijital ortama aktarılmıştır; fakat sözü edilen bu rölöve ve plan, 10 aydan beri hâlâ proje başkanına teslim edilmemiştir. Verilen rapor ekinde sadece, dijital fotoğraflar, poligon (ölçüm) noktaları ve arazide günlük çizilen, ölçek ve yön gösterilmemiş parça planların A3 fotokopileri vardır.

3 - Jeofiziksel Araştırma

-Karamattepe Nekropolü'nde Arkaik-Klasik Döneme ait yoğun keramik bulunan bir alanın manyetik ölçümle incelenmesi,

-Başpınar mevkiindeki Bizans (Laskarisler) Dönemi büyük yapı kompleksinin güneybatısındaki alanın manyetik ölçümle incelenmesi.

Jeofizik veriler, Dokuz Eylül Üniversitesi Sığ Jeofizik ve Arkeolojik Prospeksiyon Araştırma ve Uygulama Merkezi (SAMER) jeofizik mühendisleri tarafından manyetik gradyent ölçüm tekniği ile toplanmıştır. Ölçümler, Karamattepe Nekropolü'nde, sık meyve ağaçlarının bulunması nedeniyle araştırma açısından oldukça zor bir özelliğe sahip, yaklaşık 10 dönüm büyüklüğündeki bir alanda; Başpınar mevkiinde ise yaklaşık 2,5 dönümlük bir alan üzerinde, başmühendis raporuna göre, 10x10 m. grid karelerinden, hat aralığı 1 m. ve ölçüm aralığı da 0,25 m. olmak üzere, zikzak ölçüm düzeninde yapılmıştır. Her iki araştırma alanında da, arkeolojik yapı kalıntısı olabilecek belirtiler (anomaliler) saptanmıştır; bunlar, ayrıntılı ve açıklamalı jeofizik raporda yer alan, birkaç kez değişik süzgeçlenmiş renkli ve siyah-beyaz manyetik gradyent görüntülerde oldukça belirgindir.

Yerleşimler - Yapılar

Balıcaoluk Kalesi: Nif Dağı'nın doğusundaki Balıcaoluk ya da Kız Kalesi, Kemalpaşa İlçesi'nin 12 km. kadar güneyinde, Aşağı Vişneli Köyü'nün batısında, Hacıefendi (Balıcaoluk) ve Narlıdere vadileri arasında, sarp yamaçlı, kayalık bir tepede kuruludur.

Yaklaşık 510-570 m. yükseltide ve 400x80 m. büyüklüğünde olan kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu yerleşmenin en görkemli kalıntıları, surlarıdır. Büyük dikdörtgen taşlardan (gen. 2,00-3,00 m.) yapılmış, L biçimli yerleştirme yataklarına sahip doğu duvarı, arazi zaten doğal tahkimli olduğundan, savunmadan çok, bir gösteriş yapısı hüviyetindedir (Resim: 2).

Yakınında, kısmen kaçak kazıyla ortaya çıkarılmış, moloz taştan tek tük tuğla katılarak örülmüş nişli duvarlara sahip, işlevi henüz tam anlaşılamayan, bir Bizans Dönemi yapısı vardır.

Orta kesimdeki "Kuleyıkı" denilen kısmen iyi koruna gelmiş kule, dış yüzeyi bosajlı büyük blok taşlardan yapılmış, köşe perdahtlarına sahip duvar tekniğine göre Hellenistik Döneme tarihlendirilebilir (Resim: 3). Ayrıca yerleşmede, tepede küçük taşlı duvarlar, kayaya oyulmuş büyük dikdörtgen sarnıçlar, hatıl delikli mekânlar, kaya oyukları ve kayalarda taş kesme izleri – taş yerleştirme yatakları mevcuttur.

Kalın surları farklı duvar yapım teknikleri (belki farklı yapı evreleri?) gösteren kale, yüzey keramiğine göre, en erken Arkaik Döneme (M.Ö. 6. yüzyıl) tarihlenmektedir²; fakat kanımca temelinde çok daha eski bir yerleşimle bağlantılıdır; çünkü, yakınında yer alan Karamattepe, büyük bir nekropoldür ve burada Arkaik Döneme (M.Ö. 7.- 6. yüzyıl) dek inen keramik saptanmıştır (Resim: 4).

Balıcaoluk Kalesi, konumu itibarıyla çok önemli bir stratejik noktadadır. Karabel kabartması hemen yakınındadır ve kaynaklara göre Hitit Döneminde Seha ile Mira ülkelerinin sınırı buradan geçmektedir.

Kaynakkale: Nif Dağı'nın batısında, Kaynaklar-Eski Tahtalı yakınında, 535 m. rakımlı olan Kale mevkiindedir (Resim: 5). Ana kaya ve kısmen teraslar üzerine oturtulmuş surun, topografyaya uyum sağladığı gözlenmektedir. Bosajlı büyük blok taşlardan örülmüş ve yer yer iyi korunagelmüş olan düzgün duvar yapısı, özellikle köşelerdeki perdahtlama, kaleyi Hellenistik Döneme tarihlenmemizi sağlamaktadır; ayrıca yüzeyde bol miktarda bulunan keramik de bunu desteklemektedir.

Savanda - Kız Kalesi: Dört yanı sarp yamaçlı olan Savanda ya da Kız Kalesi üç zirveye sahiptir (Resim: 6). Bunlardan çevreye hâkim konumda, fakat erişimi çok zor olan 1100 m. yükseltideki güneybatı (okla işaretli) tepede yapı kalıntıları saptanmıştır³: Düzeltilmiş dik kaya yüzeyinin önüne diklemesine duvarlar örülmesiyle oluşturulmuş kareye yakın planlı mekânların temelleri ve iki su sarnıcı görülmektedir.

Başpınar Bizans Yapısı: Nif Dağı'nın doğusunda, Balıcaoluk Kalesi'nin hemen güneybatısında, derin kaçak kazılarla dağıtılmış, büyük bir Bizans yapısı saptanmıştır (Resim: 7). Genişliği yaklaşık 13,50 m. ölçülen yapının uzunluğu belirlenmemektedir. Bizans sanatı uzmanlarının görüşüne göre yapı, düzensiz kesme taş, kiremit, moloz

2 Literatürde kısaca değinilen bu yerleşmeyi, R. Meriç, "Balıcaoluk" adıyla bir kale veya askerî üs, E. Doğer de "Kız Kalesi" adıyla Smyrna'nın önemli bir dış savunma kalesi olarak nitelendirmiş ve Hellenistik Çağ'a (MÖ. 4. yüzyıl) tarihlenmişlerdir: R. Meriç, "Antik Dönemde Küçük Menderes Havzasının Tarihsel Coğrafyasına Genel bir Bakış", *EÜ Coğrafya Dergisi*, 1988, s. 207 Res. 4; E. Doğer, "Arkaik ve Klasik Dönemde İzmir'in Dış Savunması üzerine Gözlemler", *II. Uluslararası İzmir Sempozyumu* EÜ, İzmir, 1998, s. 14 vd.

3 Krş. E. Atalay, "Sütini ve Kemalpaşa Mağaralarında Bulunan Bizans Freskleri", *AST 2*, 1984, s. 65, Res. 6-8. Bu makalede, Kız Kalesi ya da Savanda, "Kale Dağı" olarak adlandırılmıştır.

dolgu ve kireç harcı kullanılmış duvar örgüsü nedeniyle Orta Bizans Dönemine (M.S. 10.-13. yüzyıl) tarihlenebilir ve bir manastır kompleksine ait kare içi haç planlı kilise (katholikon) olabilir.

Yapının güneybatısında bu yıl manyetik ölçümlere başlanmış ve yeraltında da yapının devamı olabilecek kalıntıların varlığı saptanmıştır (Resim: 8).

Nif yöresi, özellikle Laskarisler Döneminde (M.S. 12./13. yüzyıl) büyük önem taşıyordu⁴. Yapıda, bu döneme ait keramiklerin yanı sıra mermer parçaları da ele geçirilmiştir. Yoğun kaçak kazıların tahribatı nedeniyle burada bir an önce bilimsel kazılara başlanması gerekmektedir.

Nekropol Alanları - Mezarlar

Karamattepe Nekropolü: Balıcaoluk Kalesi'nin doğu yamacındaki "Atizi" mevki ve bunun devamı olarak modern yolun karşısındaki Karamattepe (Karaahmettepe) oldukça büyük bir nekropoldür. Burada yoğun kaçak kazı ve bunların sonucunda ortaya çıkarılmış, fakat dağıtılmış mezarlar ve çok miktarda keramik görülmektedir.

Klasik-Hellenistik Döneme tarihlenen kaliteli keramiklerin yanı sıra, Erken Arkaik Döneme ait olabilecek birkaç parçaya (Resim: 4) da rastladığımız bir alanda doku-nulmamış mezar tespiti amacıyla yapılan manyetik ölçümler, bir yapıya (?) ait olabilecek belirtiler ortaya koymuştur (Resim: 9).

Bu nekropolde 2000 yılındaki ön gezilerimizde gördüğümüz ve fotoğrafını çektiğimiz bir mezarı bu yıl bulamadık. Yerli halkın, "altın taçlar" çıktığını söylediği bu yağmalanmış nekropolde de acilen bilimsel kazılara başlanması gerekmektedir.

Dağ Kızılca Mezarı: Çok muntazam işçilik gösteren taş bloklardan yapılmış iki odalı, semerdam tavanlı, dromoslu, tümülüsü oldukça dağılmış mezar (Resim: 10), eski arazi sahibinin ifadesine göre, 40-50 yıl önce bulunmuş ve kaçak olarak kazılıp soyulmuştur. İçinden çıkarılan zengin buluntulardan sadece bir çift altın bilezik (çap: 6,5 cm.) İzmir Arkeoloji Müzesi'ne intikal etmiştir⁵. Bu mezar, taş işçiliği, ele geçirilen buluntusu ve yüzey keramiğine göre M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenebilir. 2000 yılında yeraltında olan mezar, bugün arazinin yeni sahibi tarafından, dromosu kazılarak ve odalarının içi temizlenerek, tümüyle açığa çıkarılmıştır ve "ağıl olarak kullanılmak üzere"dir! Çevrede benzer nitelikte mezarların bulunması olasıdır. Nitekim Dağ Kızılca yakınlarındaki Havuz mevkiinde de, aynı tipte, fakat tek odalı, kısa dromoslu bir örnek mevcuttur. Bu nedenle 2005 yılında bu çevrede jeofizik araştırmalar yapmayı planlıyoruz

Bozköy-Davultepe/Armutlupınar ve Üçoluk mevkilerinde yoğun bitki örtüsü nedeniyle iyi görülemeyen, çoğu tahrip edilmiş tümülüs mezarlar mevcuttur.

Beşikaya mevkiinde, 240 m. yükseltide yer alan 7,20x5,30 m. boyutlarında doğal kayaya oyulmuş, doğu-batı doğrultulu tek odalı, içinde iki ölü yatağı bulunan, semerdam tavanı, oyma çerçeve içine taş levhalar yerleştirilerek kapatılmış dromoslu bir mezar vardır (Resim: 11). Girişin önünde stel yuvası olabilecek bir oyuk ve çevredeki kayalarda taş kesme izleri görülmektedir. Bulunan çok az miktarda keramik parçası, Roma ve Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Kozludere Bizans Yapısı: Kemalpaşa'nın güneybatısında, 640 m. yükseltide, bugün "Gümüşhaneliler Yaylası" da denilen Mahzen/Zindan/Manastır mevkiinde yer alan, doğu – batı doğrultusunda, girişi batıdan, dikdörtgen planlı bir yapıdır. Beşik tonozlu ve penceresiz olan yapının doğu duvarında, dışardan düz, içerden yarım yuvar-

4 G. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, 1999, s. 397, 410, 415 (Çev. F. Işıltan); Krş. S. Eyice, "İzmir yakınında Kemalpaşa (Nif) da Laskarisler Sarayı", *Bellelen* 25, 1961, s. 1-15.

5 E. Akurgal, *Die Kunst Anatoliens von Homer bis Alexander*, 1961, s. 173 vd., Res. 117; *Anadolu Medeniyetleri II* (Yunan/Roma/Bizans), *Avrupa Konseyi 18. Avrupa Sanat Sergisi*, 22 Mayıs-30 Ekim 1983, 1983, s. 67, B.153.

lak olan 1 m. genişliğinde küçük bir apsis, kuzey ve güney duvarlarında ise karşılıklı beşer mekân vardır. Uzmanlara göre moloz taş, tuğla ve kiremit parçalarından harçla örülmüş duvarları nedeniyle Orta Bizans Dönemine (M.S. 10.-13. yüzyıl) tarihlenebilen yapı, olasılıkla mezar işlevi görmekteydi.

Yelgediği/Papaz Deresi mevkiinde, Kemalpaşa'dan Nif Dağı-Alabalık Çiftliği-ne'ne çıkan asfalt yol kenarında, doğu-batı doğrultulu, 3 tarafı blok taşla çevrili, kemik ve keramik parçacıkları içeren soyulmuş bir mezar vardır.

Kemalpaşa - Yukarı Vişneli ve Karakızlar köylerine giden asfalt yolların kenarında da yolun kestiği mezarlar görülmektedir.

Manastırtepe: 1190 m. yükseltide, beşgenimsi oval planlı, örme ve yığma moloz taşlardan yapılmış alçak duvarlara sahip, kuzeyinde 50 cm.lik bir kapı açıklığı, dış kısmında ise adak çaputu bağlanan bir ağaç mevcut olan, yerli halkın ifadesine göre, yakınında ok uçları ve sikkeler bulunmuş, kökeni hayli eskiye dayandığını sandığımız bir tapım yeri⁶ (mezar?) vardır (Resim: 12). İçinde, güney köşede yakılmış mumlar ve bırakılmış taze çiçek demetleri gözlenmiştir.

İşlikler

Yukarı Vişneli, Başpınar mevkiinde bir tarlada tümüyle kayaya oyulmuş, yan yana dikdörtgen iki havuz ile bunlardan birinin alt köşesinde bir delik ve devamında oyulmuş kanallar görülmüş ve yüzeyde kaba kullanım keramiği bulunmuştur.

Kemalpaşa Belediye Tesisleri bahçesinde de, arkasındaki kayalıkta küçük bir dörtgen niş ve önünde bir oluk bulunan, tamamıyla kayaya oyulmuş, dikdörtgen bir tekne mevcuttur.

Her ikisinin de, sıvı üretimi ya da kullanımıyla ilgili işlikler olduğunu düşünüyoruz.

Yazıtlar

- Dağ Kızılca'da bir evin duvarında süsleme olarak kullanılmış, kabartma çelenk betimli Roma Dönemine ait eski Yunanca ile yazılmış bir onurlandırma yazıtı:

Ο ΔΗΜΟΣ ΘΕΟΚΡΙΤΟΝΙΒΕΣΙΟΥ ΤΟΥΘΕΟΚΡΙΤΟΥ.

Çevirisi: Halk Meclisi Theokritos oğlu İbesios oğlu Theokritos'u (onurlandırdı).

-Dağ Kızılca'da bir evin bahçesinde basamak olarak kullanılan yazıtlı kırık taş (Resim: 13) ise Bizans Dönemine ait olup bir kilisenin inşa kitabesi parçasıdır.

Çeşitli

Savanda - Bizans Freskli Mağara: Kurudere Köyü, Kız Kalesi/Savanda-Mahzen/Sarnıç mevkiinde, önünde ve içinde moloz taş-tuğladan örülmüş harçlı bölme duvarları; içeride, tavanda çok renkli, bitkisel bezemeli, figürlü freskler (Resim: 14) ve büyük bir sarnıç bulunan doğal bir mağara vardır⁷. Burası Bizans Dönemine ait bir mağara-kilise olmalıdır. Projemiz kapsamında, 2005 yılında bu freskleri temizleyip onarmayı ve koruma altına almayı düşünüyoruz.

Havuz mevkiinde güneybatı-kuzeydoğu ve Beşiktepe mevkiinde güneydoğu-kuzeybatı doğrultularında, yaklaşık 3-3,5 m. genişliğinde, taş döşeli, kısmen modern tamamlanmış antik yollar gözlenmiştir.

6 Pelitköy Çamlıktepe'deki benzeri için bkz.: E. Beksaç, "Balıkesir İli, Ayvalık, Gömeç, Burhaniye, Edremit ve Havran İlçelerinde Prehistorik ve Protohistorik Yerleşmeler Yüzey Araştırması 2002" AST 21,1,2003, s. 198, Res. 6.

7 E. Atalay, "Sütini ve Kemalpaşa Mağaralarında Bulunan Bizans Freskleri", AST 2, 1984, s. 64 vd., Res. 3-5. Bu makalede, freskli mağara "Mağsa Mağarası" olarak adlandırılmıştır.

Kavaklıdere Köyü Kahvehanesi yanında, dibek olarak kullanılmış, yuvarlatılmış üst kısmı daha geniş, oluklu, mermer bir blok ilgimizi çekmiştir. Çok büyük olmasına rağmen, orijinal kullanımında, iki yanından ahşap hatıllarla desteklenerek, pandül şeklinde ezme ya da öğütme işleminde kullanılmış olabileceği düşünülmüştür. Ayrıca burada granit sütun parçaları ile köy girişindeki mezarlıkta lâhit ve yazıtlı sütun parçaları, mermer bloklar vs. vardır.

Demirciköy Camii'nde kapı eşiği olarak ters çevrilmiş mermer bir dış kesimi bloku kullanılmıştır

Saipler Köyü/Serenlikuyu mevkiinde bir tarlada, devşirme mermer bloklardan yapılmış kuyu ve çevre düzenlemesi görülmüştür.

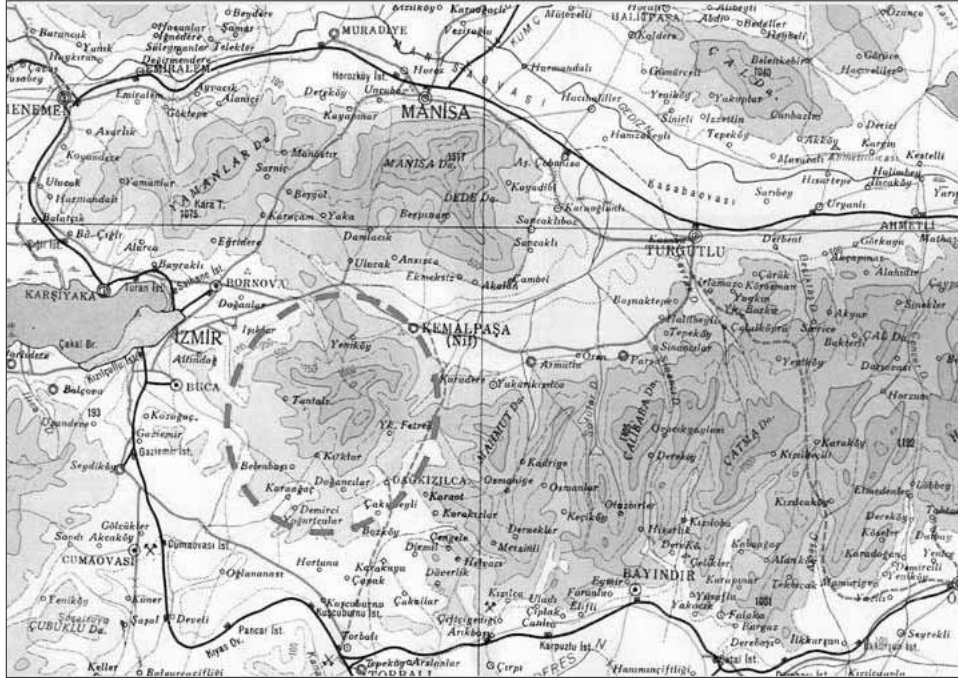
Davutpe'de, yakın zamana dek kullanıldığı söylenen iyi kalitede gri kil yatakları vardır ve kil analizi için buradan örnek alınmıştır.

Sonuç

Nif (Olympos) Dağı'nda bu kapsamda bir bilimsel dokümantasyon ilk kez gerçekleştirilmektedir. Fakat öte yandan süregelen kaçak kazılar, kalıntılara büyük ölçüde zarar vermekte, bu yolla elde edilen buluntular ise belgelenmeden yağmalanmaktadır. 2001'de yaptığımız ön inceleme gezilerinden bu yana maalesef Karabel anıtının yüzeyinde bir delik açıldığı ve bir Bizans yapısının kepçeyle tamamen yok edildiği saptanmıştır. Nif Dağı doğusundaki geçitte yer alan Karabel kabartması gibi çok önemli bir anıtın, taşın ardında altın arayan definecilerle karşı bir an önce koruma altına alınması gerekir.

Nif (Olympos) Dağı'nda, Batı Anadolu'nun bilinmeyen dönemlerine (Etrüskler, Lydialılar, Hititler ve çağdaşları toplumlar ?) ışık tutacak buluntular ortaya çıkması mümkündür. Bunların yayınlanması, arkeoloji dünyası için çok önemli sonuçlar ortaya koyabilir. Bu nedenle 2005 yılından başlayarak, acilen arkeolojik kazı ve koruma-onarım çalışmaları yapmak istiyoruz.

"Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi"nin önemli görevlerinden biri de, kültür varlıklarımıza milletçe sahip çıkarak, bunları gelecek kuşaklara iletmemiz gerektiği bilincini -öncelikle yöre halkında- geliştirmektir.

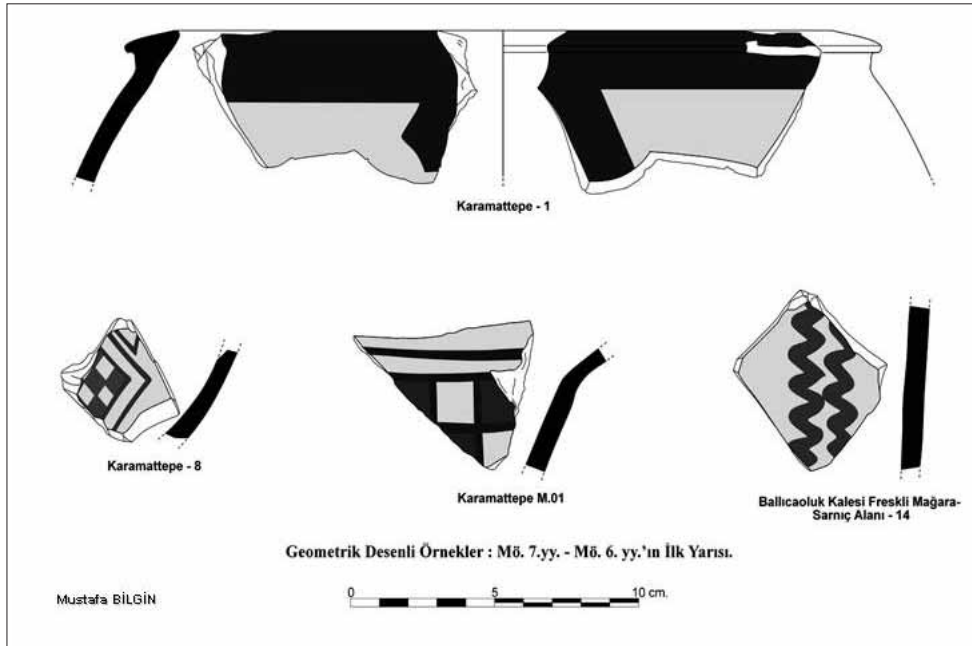
Resim 1: Nif (Olympos) Dağı'nın konumu

Resim 2: Balıcaoluk Kalesi, doğu duvar

Resim 3: Balıcaoluk Kalesi, kule

Resim 4: Karamattepe nekropolü ve Balıcaoluk Kalesi, geometrik desenli keramik (M.Ö. 7./6. yüzyıl)

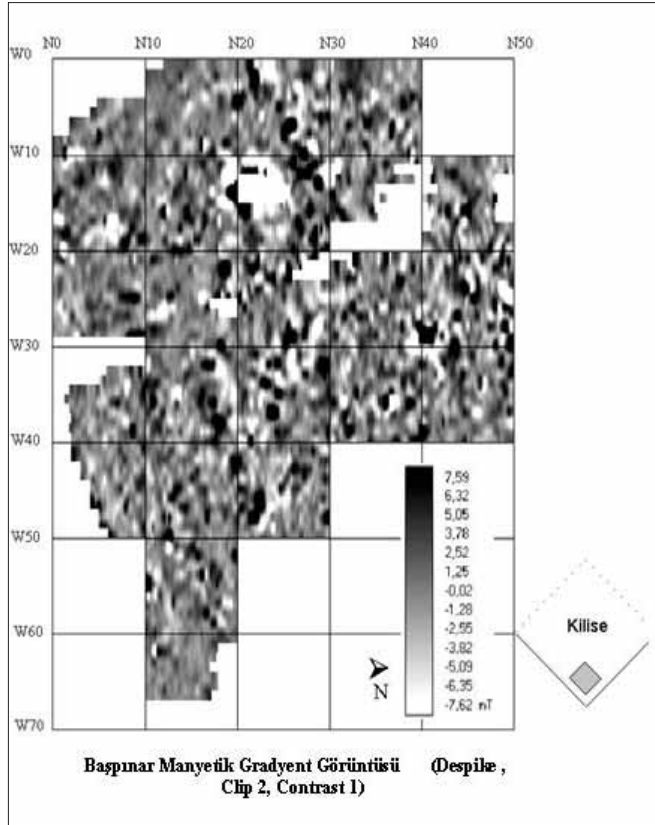
Resim 5: Kaynakkale, genel görünüm

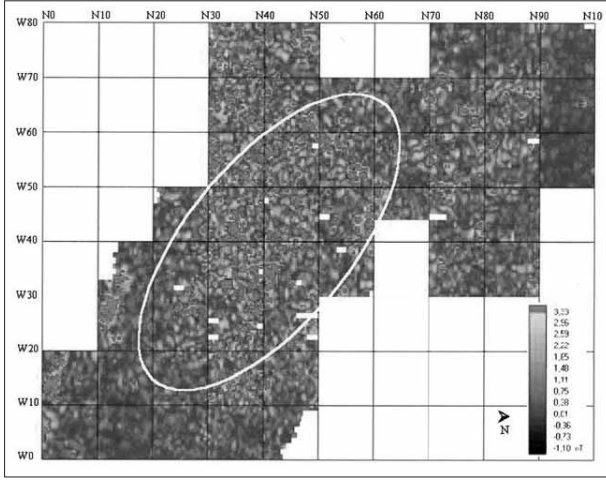
Resim 6: Savanda/Kız Kalesi, genel görünüm

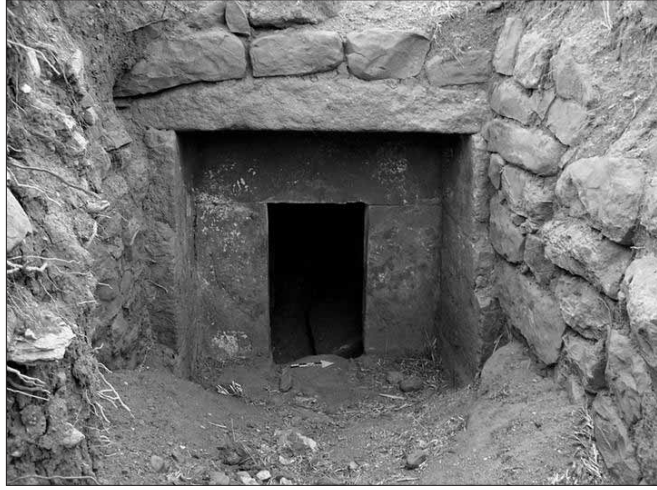
Resim 7: Başpınar Bizans Yapısı, kaçak kazı

Resim 8: Başpınar, jeofizik araştırma, manyetik gradyent görüntüsü (Despike, clip 2, contrast 1)

Resim 9: Karamattepe Nekropolü, jeofizik araştırma, manyetik gradyent görüntüsü (Despike 1, High Pass 8, Absolute, Clip 2, Contrast 1)

Resim 10: Dağ Kızılca, mezar

Resim 11: Beşikkaya, mezar

Resim 12: Manastırtepe, “ziyaretgâh”

Resim 13: Dağ Kızılca, yazıt parçası

Resim 14: Savanda/Kız Kalesi,
freskli mağara